

Régészeti és helytörténeti adatok
Varázsló, Nemesdéd és Vése községek történetéhez
Javaslat a DAP nyomvonal bejórásnak ütemtervéhez

1. Varázsló

A község területén régészeti lelet nem került elő. Kelta lelőhelyként említi Darnay Kálmán (Somogy Vármegye őskora 352 és Oraveczky 1970. 60.) Első említése 1278-ból való, Warazlau alakban (Árpádkoronáj okmánytár XII. 702), további említései: Luksics József: A veszprémi egyházmegye könyvészete 1909, 227.

A község korábbi helyének hagyománya a topográfiai és néprajzi felmérés alapján nincs meg (RRM A.III/31/1 és RRM N.A.79). A Somogy megye földrajzi nevei alapján viszont az ún. Pusztá-temető a község őse, most is található itt sok téglá (324.o.52.) A községtől nyugatra, a major mellett található - itt esetleg középkori lelőhely lehet.

2. Nemesdéd

Nemesdédéről 1926-ban Majos Imre ajándékként neolitik kőeszköz került be. L.sz.: 2273, a múzeum gyűjteményében már nincs meg. (RRM A.II/16/1-2.) A csiszolt kőszerszám pontos előkerülési helye nem ismert. (Oraveczky-Sági-Takáts 1964, 37.) Csallány Dezső szerint a Kaposvári Múzeumban avar zabla van (Csallány-Archäologische Denkmäler... 1956, 170), azonban a gyűjteményben nem szerepel. Nemesdédet Bakay Kornél az avar temetők között sorolja fel (Bakay SMK 1.1973, 6.) A község először a pápai tizedjegyzékben szerepel (Reiszig E. Somogy vármegye községei, 119. o.) Uo. további említései, valamint Luksics id. mű 227. és Káldy-Nagy 1960. 144) Csánki D.Csemperd települést említ az Anjoukori Okmánytár 562 alapján és szerinte Nemesdéd és Tapsony vidékén feküdt (Csánki D. Mo. tört. földrajza...597)

A hagyomány szerint a község őse a Sitkány-dűlő ÉNy-i részénél (RRM A.III/16/3) vagy a Szikeletben (RRM A.III/16/4 és 7), ill. a jelenlegi temetőtől délre és északra lehetett (RRM A.III/16/6). Számításba jöhető lelőhely a Somogy megye földrajzi nevei 324.old. 52. alapján az ún. Szentegyházi domb. Csemperd településnek az említett helyeken nincs nyoma.

Említése van még a kiskomáromi utnak (ma: Zalakomár), amely nem Patihirdi-pusztán át vezetett, hanem Nemesdédet fNy-i irányban hagyta el és Somogysimonyi és Ormond között vitt át a Zala-Somogyi határárkon. Ormond vlsz.Ormánd néven Zalakomár része egy 1802. térkép feltünteteti és jelöli a fontosabb útviszonyokat is.

Javaslat a DAP nyomvonal bejárásnak ütemtervéhez

Varászló nyugati részének bejárása előtt szükséges az ún. Pusztá-fenető bejárása, mert lehetséges, hogy erről a részről földet fognak majd szállítani. Ezután a Varászlói-erdő melletti földúton lehet megközelíteni azt a pontot, ahol a nyomvonal eléri az erdőt. Az Alsó Somogy megyei Halgazdaság Varászlói Üzemegysége és az erdő közötti rész bejárását szélesebb sávban kell elvégezni, mert ezen a részen a terv alapján parkoló épül.

A gépkocsikat Nemesdéd északi végéhez küldve, vagy pedig, mivel az erdő bejárása lassabb lehet, a Sánta-tanyáig. Megközelítése földúton, vlsz. ez a régi kiskomáromi út és most is járható. Az erdőben a Varászlói-patak, a Vörös-folyás és a Barom-dűlőben várható régészeti lelőhely. Az erdő keleti végénél a nemesdédi leágazás miatt alaposabb bejárás szükséges.

A bejárást a Felső-Mező Nyugati-, majd Felső-Mező Keleti-dűlőben folytatható, bár lehetséges, hogy a Keleti-Mező-dűlőt lezáró mocsaras rész miatt ezt a szakaszt két részben érdemes bejárni, a mocsártól keletre eső rész inkább a Nemesdéd-Móricfa-pusztai földúton megközelíteni.

A bejárás folytatható a Kampilósi-patakig (Ingó-patak). Esetleg a több észak-dél irányú vízfolyás miatt a Nemesdéd-Elesett-erdő közötti földúton kelet felé haladva kisebb szakaszokban végezendő el a bejárás. A régészeti adattár tanulsága szerint a Morke-pusztai kolostorrom kiesik a DAP nyomvonalából, de ezt az adatot pontosítani kell. Ugyanis pl. az öregiaki és pogányszentpéteri kolostorok erdős részre esnek, és az alapján nem elképzelhetetlen, hogy az Elesett-erdő szélén kell keresnünk a kolostort.

A források alapján a település feltételezett őse nem esik bele a nyomvonalba, de az ún. Szentegyházi domb igen (Somogysimonyi út

mellett, ezért ennek az adatnak a pontosítás is szükséges.
A Mosszúvíz melletti Kis-erdei-dűlő bejárása nehézkes, ezért inkább Vése felől több szakaszban érdemes megközelíteni.

A Vése-Malom-dűlői bejárást szélesebb sávban kell elvégezni, mert itt is parkoló épül. Ezután a bejárás Terebezdpusztáig folyamatosan elvégezhető. Vésénél az ismert lelőhelyek (beleértve a falu korábbi települést is) belterületen vannak. Tátika-pusztá esetleg ha a nyomvonalba nem is, de földnyerő helyként veszélyeztetett lehet (a halomsír pontos helye nem ismeretes).

A többi felsorolt település közül Márton/falva/ vlsz. azonos a mai Márton-pusztával így a nyomvonalból kiesik. Szintén nem érinti a nyomvonal Csokmát. Csemperd pontos helye nem azonosítható.

K a p o s v á r , 1992. január 29.

Németh Péter Gergely

Németh Péter Gergely
régész